

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ
БІЛІМ БАСҚАРМАСЫНЫҢ
«ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ ЖӘНЕ
ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ Өңірлік
ОРТАЛЫҒЫ» КММ

КГУ «РЕГИОНАЛЬНЫЙ ЦЕНТР
ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ И
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ»
УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ
АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

**«Қостанай облысының білім беру ұйымдарындағы
психологиялық қызметтің заманауи даму
тенденциялары»
атты педагог-психологтардың тамыз
облыстық конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ**

Қостанай қ, 2021ж.

«Қостанай облысының білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің заманауи даму тенденциялары» атты педагог-психологтардың тамыз облыстық конференциясының әдістемелік материалдары жинағы

Мазмұны

Қостанай облысының білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің заманауи даму тенденциялары <i>Петренко Елена Александровна</i>	4
Мендікара ауданының орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қолдаудың жазғы алаңдарының жұмысы <i>Ахмеджанова Балбоне Серковна</i>	7
Қашықтықтан оқыту кезеңіндегі «Қарабалық ауданының білім беру бөлімінің Абай Құнанбаев атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ психологиялық қызметінің жұмысы <i>Карбаева Жанат Сапарғалиевна</i>	11
Амангелді ауданының білім беру ұйымдарында кәмелетке толмағандар арасында суицидтік мінез-құлық пен тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу <i>Естекова Жансая Сагынғалиевна</i>	14
Әлеуметтік желілерде білім алушылардың кибербуллингі мен қауіпсіздігінің алдын алу <i>Сагнаева Гүлмира Булатовна</i>	17
Суицидтік мінез-құлықтың алдын алудың тиімді нысаны ретінде әлеуметтік желілерді мониторингтеу <i>Перзентбаева Санжан Полатбайқызы</i>	20
Аттестаттау педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыру тәсілі ретінде <i>Байгенжина Римма Каскировна</i>	24
Секция жұмысының қорытындысын шығару (ұсынымдар жобасы)	32

Қостанай облысының білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің заманауи даму үрдістері

*Петренко Елена Александровна,
Қостанай облысы әкімдігі білім
басқармасының" қосымша білім
беру психологиялық қолдаудың
өңірлік орталығы " КММ
директоры, (Phd) философия
докторы, жоғары санатты
психолог*

Құрметті тамыз кеңесінің қатысушылары мен тыңдаушылары! Бүгін біз оқу процесінің барлық қатысушылары үшін маңызды және өзекті тақырыпты талқылаймыз, ең алдымен балалар туралы сөйлесеміз. Адам өміріндегі өтпелі өзгерістер көбінесе стресстік фонды тудыруы мүмкін, әсіресе балаларға қатысты. Біз үшін үйреншікті стандартты оқыту форматына қайта оралсақ, оқушыларға қайта құру үшін уақыт қажет екенін түсіну керек. Өңірлік психологиялық қолдау және қосымша білім беру орталығы күн сайын осы бағытта жұмыс істейді және оқуға көшу процесі жеңіл әрі ыңғайлы болуы үшін оқушыларды, педагогтар мен ата-аналарды сауатты психологиялық сүйемелдеуді қамтамасыз етеді.

Кәмелетке толмағандардың суицидтік мінез - құлқының алдын алу Облыстың білім беру ұйымдары қызметінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады-бұл, ең алдымен, жеке даму проблемаларының туындауының алдын алу, девиантты мінез-құлықтың алдын алу, әлеуметтенудің өзекті міндеттерін шешуге көмектесу (оқу қиындықтары, эмоционалды-сауық саласының бұзылуы, білім беру және кәсіби бағытты таңдау, құрдастарымен, педагогтармен, ата-аналармен өзара қарым-қатынас проблемалары). Оның міндеті-ұжымдарда суицидтік мінез-құлық пен суицидтік жағдайды қалыптастыруға ықпал ететін әлеуметтік және психологиялық алғышарттарды жою. Бұл миссия тәрбие жұмысы, психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесі арқылы жүзеге асырылады. Өзіне-өзі қол жұмсаудың тиімділігі көбінесе барлық мамандардың жұмысына қызығушылық пен үйлесімділікке байланысты.

Құрметті қатысушылар, бірінші кезекте барлық білім беру ұйымдарында 2020 жылғы 22 желтоқсандағы Қостанай облысының білім беру ұйымдарының психологиялық қызметі туралы Ереженің (бұдан әрі-Ереже) негізінде психологиялық қызметтер бар екенін айтқым келеді, 01.01.2021 жылдан бастап жұмысқа енгізілді.

Ереже Қостанай облысы әкімдігінің 2015 жылғы 9 ақпандағы № 42 қаулысымен бекітілген Қостанай облысының орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің жұмыс істеу қағидаларының (бұдан әрі-қағидалар) негізінде жасалды. Осы Ережелерде психологиялық қызмет мамандарының тек педагог-психологқа қатысты құқықтары мен міндеттерінің аражігін ажырату.

Осылайша, жанартылған ереже мен жұмыс алгоритміне негізделген психологиялық қызметтердің бірыңғай форматы әр баланың толыққанды психикалық және жеке дамуына ықпал ететін жағдай жасаудың негізгі міндеттерін шешуді қамтамасыз етеді, олардың бұзылуы студенттердің жас және жеке мүмкіндіктерін уақтылы жүзеге асыруға кедергі келтіреді және психологиялық-педагогикалық түзету қажеттілігіне әкеледі.

2019 жылдан бастап біздің облыста психологиялық қолдау және қосымша білім беру орталығы жұмыс істейді. Орталық қызметінің негізгі мақсаты – балалар мен жасөспірімдердің суицидтік мінез-құлқының алдын алу, білім беру ұйымдарының педагог-психологтарына тиімді оқу-әдістемелік қолдау көрсету, білім беру процесінің барлық қатысушыларына білікті психологиялық көмек көрсету (диагностика, консультациялар, тренингтер, түзету). Орталықтың жұмысы түрлі форматтарда жүргізіледі және оған психологиялық диагностика, ағарту, кеңес беру, түзету сабақтары, психологиялық оңалту, әлеуметтік-психологиялық бейімдеу, сенім телефонының, мобильдік әрекет ету тобының жұмысы кіреді.

Орталықтың жұмыс тәжірибесі республикалық деңгейде республиканың білім және ғылым министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау Комитетінің ұсынысы бойынша жинақталғанын атап өткім келеді, онда барлық қалалар мен облыстардағы аудандық, қалалық білім бөлімдерінің жанынан «Мектептің психологиялық қызметі» өңірлік жобалық кеңселерін құру ұсынылды.

Құрметті қатысушылар, Сіздердің назарларыңызды өткен жылдармен салыстырғанда Қостанай облысы бойынша ағымдағы жылғы статистикалық деректерге аударғым келеді. Қазір облыста шиеленіскен жағдай – балалар мен жасөспірімдердің суицидтің жоғары деңгейі қалыптасуда.

Соңғы 2 жыл ішінде жалпы облыс бойынша балалар мен жасөспірімдер арасында суицидтік деңгейінің төмендегені байқалды: 2019 жылы-30% - ға (35, оның ішінде 11 - і аяқталған және 24 әрекет), 2020 жылы – 34% - ға (23, оның ішінде 6-ы аяқталған және 17 әрекет), а.ж. 7 айының қорытындысы бойынша-58,5% - ға (13-тен 8-ге дейін, оның ішінде 5-і аяқталған, 3 әрекет).

Бұл ретте өңірде аяқталған суицидтердің 1-ден 5 жағдайға дейін 500%-ға өсуі байқалады (Арқалық қ.-3 (60%), Рудный қ. - 1 (20%), б. Майлин ауданы-1 (20%).

2021 жылы 8 өзіне - өзі қол жұмсау оқиғасының 50% (4 адам) толық ауқатты отбасылардан шыққан балалар, ал 50% (4 адам) толық емес ауқатты отбасылардан шыққан балалар жасаған. Суицидтердің жас санаты 12-ден 17

жасқа дейін (4 ұл және 4 қыз) өзгереді және 90% жағдайда ата-аналармен жанжал, бала-ата-ана қатынастарының бұзылуы мәселесі бойынша жасалады.

Қазір бұл қайғылы жағдайдан ешкім қауіпсіз емес, суицид кез-келген отбасында болуы мүмкін, Әлеуметтік тұрақты және дисфункционалды, материалдық табыс пен білімнің әртүрлі деңгейі бар. Өз-өзіне қол жұмсаудың негізгі себептері ата-аналармен және туыстарымен жанжал болып табылады. Ата-аналар баланы қабылдамағанда, қорлағанда және қорлағанда, ол біртіндеп қауіпсіздік сезімін жоғалтады, ата-анасымен эмоционалды байланысы үзіледі. Сондықтан суицидтің негізгі себебі - отбасындағы жанжал.

Балаларды өздерін құрметтеуге және бағалауға үйрету, өздерін жақсы қасиеттері мен кемшіліктерімен қабылдау, оларға шамадан тыс талаптар мен күтулерді ұсынбау өте маңызды, бұл балаларға ауыртпалық әкелуі мүмкін. Біздің орталықпен кешенді жұмыс жүргізіледі: әрбір суицид оқиғасының себептері мен факторлары зерттеледі, психологиялық қызметтерге мониторинг жүргізу және әдістемелік көмек көрсету үшін өңірлерге шығатын мобильді топтың жұмысы форматында психологиялық, консультациялық көмек көрсетіледі. Сондай-ақ, әр ауданда кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі комиссияның төрағаларымен және білім бөлімдерінің басшыларымен кездесулер өткізіледі, онда психологиялық қызметтер жұмысының анықталған ескертулері жеткізіледі.

Мобильді топтың жұмысы барысында жүйелі бұзушылықтар анықталды: өңірлерде әдістемелік жұмыс нашар жолға қойылды, көп жағдайда білім беру ұйымдарының әкімшілігі психологиялық қызметтердің жұмысын жеткіліксіз үйлестіреді, ТЖ жөніндегі орынбасарлардың, психологтардың, әлеуметтік педагогтардың аутодеструктивті, девиантты мінез-құлықтың алдын алу жөніндегі жұмысында жүйе мен дәйектілік байқалмайды, кәмелетке толмағандарда стресстік және мазасыз жағдайлар уақтылы диагностикаланбайды.

Сондай-ақ, біздің орталықтың мамандары әлеуметтік желілерге мониторинг жүргізу жұмыстарын жалғастыруда. Ағымдағы жылдың 7 айының қорытындысы бойынша 29 суицидтік қоғамдастықтан 186 қатысушы анықталды, кәмелетке толмағандардың жеке басы анықталды, оқушылармен және олардың ата-аналарымен түсіндіру және алдын алу жұмыстары жүргізілуде. Алдағы уақытта жоғары технологиялық бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеген Alem Research (әлем ресерч) компаниясымен әлеуметтік желілердегі жұмыстың өзара іс-қимылы жоспарлануда. Осындай тандемде біз суицидтік мінез-құлықты насихаттайтын топтардағы балаларды қамтуды неғұрлым ауқымды жүзеге асыра аламыз. Педагог-психологтар анықталған балалармен нақты жұмыс жүргізіп, атқарылған жұмыс туралы есеп беруі керек.

Әрі қарай, сіздің назарыңызды аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу бойынша тоқсан сайынғы анонимді сауалнамалар жүргізуге аударғым келеді. Ағымдағы жылы жасырын сауалнама аясында колледждердің 5-11 сыныптары мен 1-2 курстары арасында жеке жұмыс ұйымдастырылған,

мазасыз және стресстік жағдайға ұшыраған 475 кәмелетке толмаған бала анықталды.

Сондай-ақ, қазіргі уақытта маңызды тақырып-бұл қылмыс, кәмелетке толмағандардың жыныстық бостандығына қарсы қылмыстардың 77% - ын жәбірленушілердің жақын адамдарымен жасайды: әкелер, өгей әкелер, бірге тұратын аналар, туыстар, көршілер мен таныстар және қылмыстың тек 23% - ын мүлдем бейтаныс адамдар жасайды. Ағымдағы жылы кәмелетке толмағандар арасында тұрмыстық зорлық-зомбылықтың 40-тан астам жағдайы анықталды, атап айтқанда білім беру ұйымдарында педагог-психологтар 4 жағдайды анықтады.

Құрметті қатысушылар, Сіздердің назарларыңызды алаңдатарлық, стресстік жағдайдағы оқушыларды анықтаудың бұл нәтижелері өте төмен, бұл тиімділігі төмен әдістерді қолдануды, алынған деректерді сапасыз түсіндіруді және анонимді сауалнама жүргізуге жалған көзқарасты білдіреді.

Орталық мамандары мобильдік топтың шығу кезеңінде Арқалық қаласының білім беру ұйымында жасырын сауалнаманың (наурыз айында өткізілген) шикі материалдарын қарап, онда 15 оқушының 5-уі мазасыз күймен анықталды, бірақ кейіннен анықталған балалармен жұмыс жүргізілмеген. Сондай-ақ, суицид жасалған сыныппен «Кактус» проективтік әдістемесі жүргізілді, стресстік және алаңдаушылық жағдайында тағы 4 кәмелетке толмаған бала анықталды, мамандардың ұсыныстарына сәйкес жұмыс жүргізілген жоқ. Әрі қарай сол ұжымда анықталған бала өзіне-өзі қол жұмсады. Себебі балалар мен ата-аналардың қарым-қатынасы.

Біздің Орталықта 2,5 жыл бойы өңірлік орталықтың фронт-офисінің жанында жұмыс істейтін тегін анонимді психологиялық көмек көрсету бойынша тәулік бойы «сенім телефоны» жұмыс істейді, ағымдағы жылдың 7 айында 1012 өтініш түсті (837 – ата - аналар мен педагогтар, 175-кәмелетке толмағандар), 2256 жеке консультациялар өткізілді.

Бала қандай да бір себептермен ата-анасымен өз мәселелерін талқылай алмайтын жағдайлар бар екенін атап өткім келеді, содан кейін сенім телефонына құпия жүгіну оған қиын жағдайларды шешуге, психологтардың көмегін алуға көмектеседі. Оқушыларға өмірдегі қиын жағдайларды шешуде білікті қолдаудың осындай мүмкіндігі туралы хабарлаңыз.

Көрсетілген уақыт кезеңінде жүргізілген жұмыс айтарлықтай тиімді болды және консультативтік қызметтің барлық қажетті міндеттерін шешуге мүмкіндік берді. «ПҚЖҚББӨО» КММ орталығының мамандары жүйелі түрде келіп түскен өтініштерге түзету білікті көмек көрсетеді.

Сондай-ақ, COVID-19 коронавирустық инфекциясының таралуының алдын алуға байланысты оқушылар Қашықтықтан оқытуға көшірілді, осылайша олар көп уақытын үйде ата-аналарымен бірге өткізді және төртінші оқу тоқсанында тұрақты эпидемиологиялық жағдай күндізгі форматта, мектептерде және ТЖКБ-да оқуға мүмкіндік берді. Қашықтықтан күндізгі оқу форматына көшу көптеген студенттер үшін күйзеліске айналды, бұл балалардың әл-ауқатына, үлгеріміне, психоэмоционалды жағдайына, балалармен және ересектермен қарым-қатынасына теріс әсер етті. Тұрақты

оқыту форматына бейімделу үшін көп уақыт қажет болды. Балалар мен жасөспірімдер үшін бұл қиын кезеңде олар әсіресе ересектердің қолдауы мен назарын қажет етті.

Күндізгі оқу кезеңінде 4 тоқсанда 3 суицид және 1 суицид әрекеті жасалды. Суицидтің алдын алу бойынша жұмыстың тиімділігін арттыру мақсатында орталық психологиялық қызмет мамандарын оқытуды жүргізеді. Ағымдағы жылдың сәуір айынан мамыр айына дейін өңірлік орталық 7 көшпелі семинар өткізді, оның ішінде 3 көшпелі семинар-практикум (Өуликөл, Наурызым, Меңдіқара, Ұзынкөл аудандары, Арқалық қ., Амангелді және Жангелдин аудандары) және 4 онлайн-вебинар (Алтынсарин, Сарыкөл, Қарасу, Қарабалық, Федоров, Денисов, Б. Майлин ауданы, Лисаков қ., Қостанай, Рудный қаласы, Қостанай ауданы, Жітіқара, Қамысты аудандары) тақырыбы бойынша «Кәмелетке толмағандардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алудың, буллингтің, кибербуллингтің және тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алудың жаңа нысандары мен әдістері» тақырыбында семинар-тренинг өтті. Семинарда кәмелетке толмағандар арасында суицидтік мінез-құлық пен жыныстық қолсұғылмаушылыққа қарсы қылмыстарды болдырмауда психологиялық қызметтер жұмысының нысандары мен әдістері қарастырылды. Барлығы 720 маман қамтылды (директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары, әлеуметтік педагогтар, педагог-психологтар, МЮП сынып жетекшілері мен инспекторлары). Олар бұдан әрі алған білімдерін жергілікті жерлерде нақты қолдануы және психологиялық қызметтің жұмыс сапасын арттыруы тиіс.

Ағымдағы жылдың қаңтар-ақпан айларында орталық «Бастауыш педагог-психолог мектебі» облыстық жобасы аясында 7 оқыту сабағын өткізді. Жоба жас педагог-психологтар үшін және олардың кәсіби өсуі мен кәсіби құзыреттілігін арттыруға жәрдемдесу, олардың жеке педагогикалық қабілеттерін ашу үшін әзірленген және жас педагог-психологтың кәсіби сауаттылығын арттырудың тиімді нысаны болып табылады, түрлі жұмыс нысандарын онлайн-ұйымдастыру форматында: семинарлар, практикумдар, консультациялар, сауалнама жүргізу, өздігінен білім алу және т.б. жалпы 100 педагог-психологты қамту. Одан әрі олар өздерінің білім беру ұйымдарында (мектептер, ТЖКБ) оқыту сабақтарын өткізді. Қостанай облысы бойынша сынып және кураторлық сағаттардың жалпы саны 91 (1343 адам оқытылды). Жобаға қатысқан облыстың 100 бастауыш педагог-психологтарының 60 - ы ғана оқытудан сәтті өтіп, сертификат алды. Сондай-ақ, бастауыш психолог мектебін табысты бітірген психологтар «Шығармашыл психолог» байқауына қатысты. Орталық - ата-аналар қауымдастығымен жұмыс ұйымдастырды. Облыста бала тәрбиесіндегі отбасы мен мектептің серіктестігін қарастыратын «Отбасылық клуб» жобасы жүзеге асырылуда. Барлығы 483 клубпен 72000 - нан астам адам қамтылған (2019 жылы-352 клуб, 131 клубқа көбейген).

Өмірлік тұрақтылықты, стресске төзімділікті, позитивті өзін-өзі тануды және проблемалық өмірлік жағдайларда сындарлы мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру. Биыл біздің орталық «Бұл әлем қандай керемет, қарашы!»

Қостанай облысы мектептерінің 5-11 сынып оқушылары мен техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының 1-2 курс оқушылары үшін.

Қостанай облысы білім беру ұйымдарының психологиялық қызметі туралы Ережеге сәйкес (22.12.2020 ж.). Алдын алу шараларын күшейту және білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтерінің жұмыс сапасын жақсарту үшін Қостанай облысы бойынша мектептердің психологиялық қызметтерінің жұмысына мониторинг және талдау жүргізілді.

Мониторинг барысында әрбір психологиялық қызмет мамандарының жұмысына талдау жүргізілді (мектеп қызметінің құжаттамасын және оның нормативтік құжаттарға сәйкестігін зерттеу).

Жалпы 16 білім беру бөлімінің мониторингі көрсеткендей, әр өңірде мектептердің психологиялық қызметтерінің жұмысында жүйелі бұзушылықтар анықталды, мысалы:

1. Барлық дерлік білім беру ұйымдарында психологиялық қызметтердің жұмысын жоспарлау бұзушылықтармен жүзеге асырылады (нормативтік құжаттарға сәйкессіздік, сапасыз дизайн, орындау материалдарының болмауы және т.б.).

2. Психологиялық қызметтердің нормативтік-құқықтық құжаттамасы барлық мектептерде Қостанай облысының білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызмет туралы 22.12.2020 жылғы Ережеге сәйкес жүргізілмейді (нормативтік база, бұйрықтарды құрастыру, жоспарларды ресімдеу) :

2.1. Педагогтермен жұмыс жоспарлары және оны орындау материалдары жоқ:

2.2. психологиялық қызметтің және КО ПД ЖПҚБ полиция инспекторының бірлескен іс-шаралар жоспары келісілмеген:

Мұнда мектеп инспекторлары мен психологиялық қызмет мамандарының бірлескен қызметінде ресми тәсіл анықталды деп айта аламыз. Жоғарыда аталған өңірлердің білім бөлімдері психологиялық қызметтің бірлескен жұмысы бойынша бірыңғай ұсынымдар әзірлемеген. Жоспарларды орындау туралы ақпараттың болмауы мектеп психологтарының қызметі тек қағаз жүзінде екенін көрсетеді.

3. Оқу ұйымдарының әкімшіліктері тарапынан психологиялық қызмет құжаттамасының жүргізілуін бақылау жоқ (психологиялық қызметтің жұмыс және есеп беру құжаттамаларын сапасыз жүргізу, психологиялық қорытындылар, талдау анықтамаларын, психологтың жұмыс түрлерін есепке алу журналдарын және т.б. жасау).

4. Кәмелетке толмағандар арасында аутодеструктивті мінез-құлық және тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасына диагностикалық зерттеулерді формальды түрде жүргізу (білім алушылардың толық қамтылмауы, білім алушыларға сауалнама жүргізу нәтижелері бойынша анықтамалардың болмауы, аутодеструктураны анықтау бойынша диагностикалық зерттеулердің жалған орындалғанын айғақтайтын есептік ақпарат жиынтығы болған кезде, талдамалық анықтамалардағы формальды тұжырымдар, нөлдік анықтау):

Кәмелетке толмағандардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алу бойынша жасырын сауалнама нәтижелері бойынша талдамалық және статистикалық анықтамалар жоқ, бұл алаңдаушылық және стресстік жағдайды анықтау бойынша диагностикалық зерттеулердің жалған орындалуын көрсетуі мүмкін, сондай-ақ «ерекше назар аударатын топтың» оқушылары анықталмайды:

5. «Ерекше назар аударатын» балалармен сапасыз түзету жұмыстары анықталды (жүйелі түрде жүргізілмейді, «ерекше назар аударатын топтың» балаларымен жеке жұмыс жоспарлары және оларды орындау, тізімдер, психологиялық даму карталары, психологиялық қорытындылар, ата-аналарға, педагогтарға атаулы ұсынымдар жоқ):

Өңірлердегі мектептердің барлығы бірдей педагог-психологтармен жабдықталмаған: Алтынсарин (Больше-Чураков жалпы білім беретін мектебі), Әулиекөл (Тимофеев ЖББМ, «Тірсек бастауыш мектебі» КММ, Чернигов ЖББМ), Федоров (М.Мәметова атындағы ЖББМ, Владыкин НОМ), Жітіқара (Степной ЖББМ, Милютен ЖББМ), Қамысты (Бестау және Фрунзе негізгі мектептері), Меңдіқара (Загарин НОМ, Теңіз НОМ) аудандарында.

Мониторинг облыстың көптеген мектептерінің кәмелетке толмағандарға қатысты аутодеструктивті мінез-құлық пен тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша тоқсан сайын анонимді сауалнама жүргізу нәтижелілігінің төмендігін, сондай-ақ күйзеліс пен үрей жағдайларын анықтау мақсатында кәмелетке толмағандарды сауалнамамен толық қамтылмағанын көрсетті.

Осылайша, мазасыз және стресстік жағдайдағы барлық студенттерге уақтылы білікті көмек көрсетілмейді. Барлық мектеп психологтары Диагностика нәтижелерін талдау, психологиялық қорытындылар жазу дағдыларына ие бола бермейді және мұғалімдер мен ата-аналарға тәрбие, ата-ана мен бала қарым-қатынасы мәселелерінде көмек көрсету бойынша ұсыныстар бере алмайды.

Облыстың білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтері жұмысының нәтижелілігі төмен деңгейде. Демек, білім беру ұйымдарында суицидтің, кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың және балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу жөніндегі 2019-2021 жылдарға арналған ведомствоаралық жоспардың және психологтардың жұмыс жоспарларының орындалуына бақылау жүргізілмейді, ал бұл білім беру бөлімдерінің әдістемелік кабинеттері өңірлер мектептерінің психологиялық қызметтерінің жұмысын, атап айтқанда кәмелетке толмағандардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алу бойынша профилактикалық, диагностикалық және түзету-дамыту жұмыстарын ұйымдастыруды, сондай-ақ мектеп психологтарының жұмысының басқа бағыттары.

Психологиялық қызметтер жұмысындағы кемшіліктер мен жүйелі бұзушылықтарды жою мақсатында психологиялық қолдау орталығы оқыту семинарларын өткізеді, сондай-ақ психологиялық қызмет мамандарына әдістемелік күн форматында нақты әдістемелік көмек көрсетеді, алайда

мониторинг алынған білім мен әдістемелік ұсынымдарды жергілікті жерлерде қолданбайтын психологиялық қызметтердің көпшілігінің жұмысының тиімсіздігін көрсетті.

Облыс мектептерінің психологиялық қызметтерінің мониторингі нәтижелерін ескере отырып, психологиялық қызметтің жұмысына жауапты білім беру бөлімдерінің әдіскерлеріне, мектеп әкімшіліктеріне қызмет мамандарының жұмысында анықталған кемшіліктерді жою жөнінде шаралар қабылдау қажеттігіне назар аударамын.

Мектеп әкімшіліктері педагог-психологтардың және қызметтің басқа да мамандарының жұмысына бақылауды күшейтсін, Қостанай облысы білім беру ұйымдарының психологиялық қызметі туралы Ережеге сәйкес психологиялық қызметтердің сапалы жұмысын жолға қойсын (22.12.2020 ж.).

Ағымдағы жылдың маусым-тамыз айларында кәмелетке толмағандар арасында суицидтік деңгейін төмендету мақсатында барлық негізгі және орта мектептерде, колледждерде жазғы психологиялық алаңдардың қызметі ұйымдастырылды (жаздың қорытындысы бойынша қамту 20 мыңнан астам адамды құрайды). 2020 жылы маусымнан шілдеге дейін 741 психологиялық алаң болды, ал ағымдағы жылы осындай кезеңде 695 психологиялық алаң болды (2021 жылы 46 психологиялық жазғы алаңға аз).

«Психологиялық қолдаудың жазғы алаңдары» жобасы бойынша жұмыс Білім беру ұйымдарының психологиялық қызмет мамандарының жұмысында өз өзектілігін, қажеттілігін және тиімділігін көрсетті, жазғы кезеңде кәмелетке толмағандармен профилактикалық және психо-түзету іс-шараларын іске асыруға, жыл бойы «ерекше назар» тобына кәмелетке толмағандарды үздіксіз психологиялық сүйемелдеуді жүзеге асыруға мүмкіндік берді.

Қорытындылай келе, білім беру ұйымдарының ата-аналар қоғамдастығымен өзара іс-қимылының жаңа нысандарын іздеудің өзектілігін ескере отырып, өңірлік орталық білім беру ұйымдарында педагогтар мен ата-аналардың өзара іс-қимылын жақсартуға бағытталған «Бір бірімен жүздесу» жобасын әзірледі.

Жоба Қостанай облысының білім беру ұйымдарына (мектеп/ТЖКБ) 2021 жылғы 16 тамыздан бастап іске асыру үшін бағытталған.

Осылайша, «Бір бірімен жүздесу» облыстық жобасы-ата-аналар мен білім беру мекемесі ұжымының ынтымақтастығы идеясын жүзеге асыру, бірыңғай тәрбие алаңын құру; отбасымен әлеуметтік серіктестік жағдайында білім алушылардың тұлғасын дамытуға бағытталған пәрменді және тиімді жұмыс.

Сондай-ақ кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі комиссияның 2021 жылғы 24 маусымдағы хаттаманың 1.4 тармағын орындау үшін Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Психологиялық қолдау және қосымша білім беру өңірлік орталығы» КММ оқушыларының суицидтік мінез-құлқының алдын алу және түзету мәселелері бойынша халықаралық жұмыс тәжірибесін зерделеу негізінде бірқатар нақты кейстер әзірленді.

1 кейс: Практикалық психолог мектебі.

Білім алушылардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алу мәселелері бойынша психологиялық қызметтердің жұмысы бойынша 20

аудандық/қалалық үйлестірушіні оқыту. Бұдан әрі педагог - психологтарды оқытуды үйлестірушілер өз орындарында (әрбір ауданда) жүзеге асыратын болады.

2 кейс: Ата-аналар қоғамының психологиялық сауаттылығын арттыру.

Кейс білім алушылардың ата-аналарымен жұмысты өзектендіру бойынша жобалармен ұсынылған: «Отбасылық клуб» және «Бір бірімен жүздесу». Бұл жобалар білім беру ұйымдарының ата-аналар жұртшылығымен өзара іс-қимылын жақсартуға, оның ішінде аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу және балалар-ата-аналар өзара қарым-қатынасын түзету бойынша бағытталған.

3 кейс: оқушылардың жазғы жұмыспен қамтылуы (соның ішінде «Ерекше назар аударатын топ» балалары).

Кейс жазғы кезеңде білім алушылармен тренингтік, түзету-дамыту жұмыстарын жүргізудің практикалық құралдары бар «Психологиялық қолдаудың жазғы алаңдары» жобасымен ұсынылған.

4 кейс: Үздіксіз психологиялық қолдау.

Кейс кәмелетке толмағандарды оқыту кезеңінде (1-ден 11-сыныпқа дейін) педагог-психолог жұмысының жаңартылған алгоритмін қамтиды. Психологтың басты мақсаты-баланың жеке басын, жеке тұлғаны қалыптастыру заңдылықтарын зерттеудің, қызметтің барлық салаларында өзін-өзі жүзеге асыру үшін жағдай жасаудың, білім беру процесінің барлық субъектілері кәмелетке толмағандармен өзара әрекеттесу жағдайында жүзеге асыратын оқыту мен тәрбиелеудің барлық жас кезеңдерінде қоғамға бейімделудің тұтас және үздіксіз процесі.

Қорытындылай келе, Орталықтың барлық қызметі кәмелетке толмағандардың психологиялық денсаулығын сақтауға және нығайтуға, өмірлік қиын жағдайға тап болған кәмелетке толмағандарға, оның ішінде мектепте оқытуға, сондай-ақ отбасылар мен педагогтарға травматикалық тәжірибенің салдарын азайтуға және жеңуге бағытталған.

Меңдіқара ауданының орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтердің жұмысы

Ахмеджанова Балбопе Серковна.

психолог-әдіскер

«Меңдіқара ауданының білім
бөлімі» ММ

2015 жылғы 9 ақпандағы № 42 қаулының негізінде Қостанай облысының орта білім беру ұйымдарында психологиялық қызмет жұмыс істейді. Психологиялық қызметтің жұмысы Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі «Білім туралы» Заңы, Бала құқықтары туралы конвенция, сондай-ақ осы «Қостанай облысының орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің жұмыс істеу қағидалары», Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «2019-2021 жылдарға арналған суицидтің, кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың және балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық іс-шаралар жоспары» шеңберінде жүзеге асырылады.

Психологиялық қызметтің құрылымы білім беру ұйымының тұрпатымен, түрімен және қажеттілігімен, педагог-психологтардың штат бірліктерінің санымен айқындалады. Психологиялық қызметтің құрамына оның қызметін ұйымдастыратын және бақылайтын білім беру ұйымы басшысының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары, сондай-ақ сынып жетекшілігін жүзеге асыратын педагогтар, педагог-психологтар мен әлеуметтік педагогтар кіреді.

Білім бөлімінде кәмелетке толмағандар арасында девиантты мінез-құлықтың алдын алу бойынша мобильді топ құрылды, оның мақсаты мектеп психологтарына әдістемелік көмек көрсету, ҰБТ, ОЖСБ, қорытынды аттестаттауға дайындық кезеңінде оқушыларды психологиялық сүйемелдеу, ерекше назар аударатын топтағы оқушылармен жұмыс жасау. 2020-2021 оқу жылында Меңдіқара ауданының мектептерінде бұйрыққа сәйкес психологиялық қызмет жұмысы ұйымдастырылды, оған басшының тәрбие жұмысы бойынша орынбасарлары, педагог-психолог, әлеуметтік педагог, сынып жетекшілері кірді. Алдын алу мақсатында білім беру ұйымдарында диагностикалық және түзету аспектілерін, сондай-ақ балаларды сабақтан тыс қызметке тартуды қамтитын жеке жұмыс жоспары әзірленді.

Бүгінгі күні Меңдіқара ауданының білім беру ұйымдарында 19 психолог және 16 әлеуметтік педагог жұмыс істейді, алайда психологиялық қызметтер жүйесін ұйымдастыру деңгейі мен сапасы жетілдіруді талап етеді, құқық бұзушылықтардың, сондай-ақ басқа да жағымсыз бейәлеуметтік құбылыстар мен деструктивті мінез-құлықтың алдын алумен байланысты проблемаларға ден қоюдың нақты тетігін әзірлеу маңызды.

Әр оқушы кез-келген психологиялық көмек ала алуы керек, сонымен қатар мектептерде балалар мен жасөспірімдер арасында аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын-алу үшін психологиялық қолдау жүйесін құру қажет.

Біз сіздермен бірге балалар мен жастардың суицидтік мінез-құлқының қалыптасуы мен көрінуіне ықпал ететін психологиялық себептер мен жағдайларды әлсіретіп, жоюымыз керек.

Психологты баланың проблемасын көруге ғана емес, сонымен бірге бұл мәселеге не себеп болғанын түсінуге, баланың ата-анасымен мәселені талқылауға үйрету керек және әрқайсысы үшін жеке әдістемесін жасау өте маңызды, өйткені әр адам жеке тұлға, кейде баламен ашық сөйлесу қиын, оны сөзбен немесе одан да қатты ренжітпеу керек. Сондықтан мектеп психологының оң имиджін қалыптастыруға – үздіктерді көрсетуге, олардың жетістіктерін көрсетуге, тәжірибені таратуға және т. б. байыпты қайта құру қажет. Дарынды, болашағы зор жас психологтарды, әлеуметтік педагогтарды анықтау, олардың кәсіби қалыптасуына көмектесу қажет.

Психологиялық қызметтің негізгі мақсаты, әрине, оқушылардың психологиялық денсаулығын сақтау, білім беру ұйымдарында қолайлы әлеуметтік-психологиялық жағдай жасау және білім беру процесіне қатысушыларға психологиялық қолдау көрсету болып табылады. Ол үшін білім алушылардың тұлғалық және зияткерлік дамуы, өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру, сондай-ақ білім алушыларға тез дамып келе жатқан ақпараттық қоғам жағдайында олардың табысты әлеуметтенуіне психологиялық көмек көрсету, яғни оқушыларға стресске төзімділік тұрғысынан функционалдық сауаттылықты, өз дағдыларын, дағдыларын өмірде қолдана білуді үйрету керек.

Оқу жылының басында жаңадан келген оқушыларға және 1, 5, 10 сынып оқушыларына ерекше көңіл бөлінеді, балалардың бұл санаты мектепке бейімделу процесінен өтеді. Білім беру ұйымдарында психологиялық қызметтердің жұмыс жоспары негізінде сынып жетекшісімен бірлесіп бейімделу кезеңінің өтуін қадағалау жүргізіледі, психологиялық қолдау, консультациялық көмек көрсетіледі.

1-11 сынып оқушыларының күнделіктеріне "Өңірлік психологиялық қолдау орталығы" КММ визиткалары жапсырылған. Аудан мектептерінде зорлық-зомбылықтан зардап шеккен балалармен орталықтың жұмысы туралы ақпарат орналастырылған. Кәмелетке толмағандар арасындағы аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу бойынша ведомствоаралық жоспарды және Қостанай облысы әкімдігі жанындағы кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссияның ұсынымдарын орындауда, Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Өңірлік психологиялық қолдау және қосымша білім беру орталығы» КММ «Отбасылық клуб» жобасын ұйымдастыру бойынша ұсынымдар әзірледі. Отбасылық клуб бойынша жұмыс 2019 жылдың 9 қарашасынан бастап ауданның барлық орта және негізгі мектептерінде басталды. 2019 – 2020 оқу жылында 102 кездесу болды, ата-аналардың жалпы саны 2554 оның ішінде 877 ата-ана қатысты, 2020-2021 оқу жылында

257 кездесу ата-аналардың жалпы саны 2366 оның ішінде 1344 ата-ана қатысты. Отбасылық клубтардың жұмысы жылдық жұмыс жоспарына сәйкес жүзеге асырылады. 8-11 сынып қыздарымен ерте жүктіліктің алдын алу бойынша әңгімелер жүргізіледі.

2019-2021 жылдарға арналған суицидтің, кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтың және балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу жөніндегі ведомствоаралық жоспарды және 2019 жылғы 14 мамырдағы Қостанай облысы әкімдігі жанындағы кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссияның ұсынымдарын орындау шеңберінде Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Өңірлік психологиялық қолдау және қосымша білім беру орталығы» КММ мамандары психологиялық қолдау алаңын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірледі. Сондай-ақ тоқсан сайын 5-11 сынып кәмелетке толмағандардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алу бойынша анонимді сауалнама жүргізіледі. 2019-2021 оқу жылында 5-11 сынып оқушыларының саны 1552, анықталған білім алушылардың саны 8 оқушы. 2020-2021 Оқу жылы 5-11 сынып білім алушыларының саны 1472, сауалнамаға қатысқандардың саны 1467, анықталған білім алушылардың саны 9.

«Психологиялық қолдаудың жазғы алаңдары» бағдарламасы тұрмыстық және физикалық зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша сауалнама жүргізу, әдістемелік ұсынымдарға сәйкес суицидтік мінез-құлқтың алдын алу Жол картасы бойынша сауалнама жүргізу барысында анықталған білім алушылар (30 адамнан артық емес) үшін өткізіледі. Меңдіқара ауданының мектептерінде 2019 жылдан бастап 1 маусым мен 27 тамыз аралығында әр білім беру ұйымында «Психологиялық қолдаудың жазғы алаңдары» жобасы іске асырылды. 2019 жылы жалпы саны 168 баланы құрайтын 16 алаң болды. 2020 жылы 16 алаң болды, жалпы саны 224 бала қатысты. 2021 жылға 144 оқушы контингентімен психологиялық қолдаудың 12 жазғы алаңын ұсынамыз.

Кәмелетке толмағандармен өз-өзіне қол жұмсауға бейім, мінез-құлқында ауытқулары бар, агрессия мен оқшаулануды көрсететін жасөспірімдерді анықтау бойынша жеке жұмыстар үнемі жүргізіледі. Осы жасөспірімдерден анықталған жағдайда одан әрі түзету жұмыстары жүргізіледі.

Оқу жылы ішінде психологиялық қызмет мазасыздық деңгейін анықтауға психодиагностикалық зерттеулер, шиеленісті, мазасыздықты жоюға арналған түзету жаттығулары, сынып сағаттары, дөңгелек үстелдер өткізеді, олардың мақсаты өмірге құндылық қатынасын қалыптастыру болып табылады. Сондай-ақ, оқушылармен және олардың ата-аналарымен жеке әңгімелесу, оқушылар мен олардың ата-аналарына жадынамалар мен ұсынымдар тарату, сынып сағаттары, ата-аналар жиналыстары мен дәрісханаларын өткізеді.

2021 жылдың 19 наурызында Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Меңдіқара ауданы білім бөлімінің Архипов жалпы білім беретін мектебі» КММ 8 сынып оқушысы А.А. Нұрмағамбетованың

18.04.2007 ж. т. ерте жүктілік фактісі анықталды. 2021 жылғы 29 наурызда кәмелетке толмаған А.А. Нұрмағамбетоваға Меңдіқара ауданының орталық ауруханасында әлеуметтік көрсеткіштер бойынша жүктілікті жасанды ұзу жүргізілді. 2021 жылғы 30 наурызда бұл мәселе кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссияда қаралды.

Қазіргі уақытта кәмелеттік жасқа толмаған бала "Қостанай қаласының өмірлік қиын жағдайға тап болған балаларды қолдау орталығы" КММ-де оңалтудан өтуде.

Білім беру ұйымдарына:

1. Психологиялық-педагогикалық және медициналық-әлеуметтік көмекке мұқтаж балаларды, әсіресе «Қатер тобындағы» балаларды анықтауды және олардың есебін жүргізуді қамтамасыз ету.

2. Аутодеструктивті мінез-құлықты, балаларға қатысты зорлық-зомбылықты, қатыгез қарым-қатынасты төмендету, кәмелетке толмағандар арасындағы қадағалаусыз және панасыз қалудың алдын алу бойынша профилактикалық жұмысты күшейтуді ескере отырып, білім беру ұйымдарында әлеуметтік-психологиялық қызметті жетілдіру бойынша дәйекті және жүйелі жұмыс жүргізу.

3. Жас педагог мектебінің, педагогтардың әдістемелік бірлестіктерінің, педкеңестер жұмысына әлеуметтік-психологиялық қызметтің қатысуын ұйымдастыру.

4. Тәрбиеленушілер мен оқушылар арасында аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алуға бағытталған жүйелі іс-шараларды қамтамасыз ету.

**Қостанай облысы әкімдігінің білім Басқармасы «Қарабалық ауданы
әкімдігінің білім бөлімі Абай Құнанбаев атындағы жалпы білім беру
мектебі» КММ психологиялық қызметінің қашықтан оқыту кезеңіндегі
қызметі**

*Карбаева Жанат Сапарғалиевна
«Қарабалық ауданының
білім беру бөлімінің Абай
Құнанбаев атындағы
жалпы білім беретін мектебі»
КММ директор*

Қазіргі уақытта балалар халықтың ең осал және қорғалмаған топтарының бірі болып табылады. Мектептегі психологиялық қызметтің қызметі (бұдан әрі - ПҚ) әкімшіліктің де, мұғалімдердің де, оқушылардың да, ата -аналардың да, олармен сыртқы әлеуметтік құрылымдардың да, балаларға нақты білікті, жан -жақты және уақытылы көмек көрсету үшін белсенді ынтымақтастығын ұйымдастыруға бағытталған. Психологиялық қызметтің жұмысы қашықтан оқыту кезеңінде ерекше маңызды. Ересектер де, балалар да кәдімгі өмір салтын өзгерткен көптеген нәрселермен бетпе -бет келуге мәжбүр болды: кәдімгі өмірлік белсенділіктің өзгеруі, басқа күнделікті тәртіп, физикалық белсенділіктің төмендеуі, бостандықтың шектелуі, эмоционалды өзгерістер. Осыған байланысты біздің мектептің ПҚ (психологиялық қызмет) барлық қызмет бағыттары бойынша жұмысын күшейтті.

Психодиагностика ПҚ қызметінің негізгі бағыттарының бірі болып саналады. Ең алдымен, олардың психологиялық дамуын, бейімделуін, әлеуметтенуін, оқушылардың қызығушылығы мен бейімділігін анықтау мақсатында бірқатар психологиялық диагностика жүргізіледі. 2020-2021 оқу жылының басынан бастап карантиндік шараларға байланысты мектепке кезекші сыныптар қатысты, ал қалғандары үйде, қашықтықта оқыды. Облыстық психологиялық қолдау орталығының ұсынымдарына сәйкес мектеп психологтары жаңа сауалнама әдісін меңгерді, бұл мектеп оқушыларының психоэмоционалды жағдайын қашықтықтан бақылауға мүмкіндік берді.

Сондықтан сауалнамалар, сұраулар, тестілер Google platform электрондық платформасы арқылы жүргізілді. Бұрын барлық диагностика күндізгі форматта жүргізілетін, электронды сауалнаманы енгізу мектеп контингентінің қамтуын сақтауға мүмкіндік берді. Бір жыл ішінде келесі диагностикалар қолданылды: бейімделу деңгейін анықтауға арналған «Менің сыныбым» проективті әдісі, Ч.Д. Спилбергер, Ю.Л. Ханин жеке және ситуациялық алаңдаушылықты анықтауға арналған, Т.Н. Разуваеваның суицидтік тәуекел сауалнамасы, эмоционалды жағдайды анықтауға арналған

Бек шкаласы, суицидтік бағыттағы интернет -ресурстарды анықтау үшін әлеуметтік желілерді бақылау және т.б. Осы әдістердің нәтижелері бойынша «Ерекше назар» тобының балаларының деректер банкі құрылды. Әр балаға жеке іс құрылды, онда осы баламен жұмыс жасаудың жеке жоспары анықталады, жүргізілген жұмыстың нәтижесі бойынша жинақталатын материал жиналады. Кез келген диагностика жүргізілгеннен кейін балаға немесе сыныпқа аналитикалық ақпарат жинақталады, оқушыларға, мұғалімдер мен ата -аналарға ұсыныстар беріледі.

Күмәнді нәтижелерді анықтағаннан кейін психолог -педагог кеңес беру қызметін жүзеге асырады. Оқу жылы кезеңі карантинде болғандықтан, жеке офлайн кездесулер кейде мүмкін болмайтындықтан, кеңес беру онлайн режимінде, ZOOM және WhatsApp платформалары арқылы жүргізілді. Әр баламен кездесулер жоспарланды, онда әңгіме жүргізілді, қосымша диагностика және жаттығу жаттығуларының көмегімен түзету жұмыстары жүргізілді. Қажет болған жағдайда топтық, жұптық кеңестер, сондай -ақ сұраныс бойынша ата -аналар мен мұғалімдер кеңес сағаттары жүргізілді. Динамикада балалар мен олардың ата -аналарының мектеп мұғалімі - психологқа шақыруларының өсу тенденциясы байқалады. Бұл үрдіс оқушылар мен ата -аналар мектептегі психологтың жұмысына көбірек сене бастағанын көрсетеді, бұған балалармен де, ата -аналармен де, мектеп мұғалімдерімен де көптеген жеке әңгімелер дәлел. 2020-2021 оқу жылында 117 кеңес сағаты өткізілді, оның ішінде 85 оқушылармен, 17 мектеп мұғалімдерімен және 15 ата -аналармен. Кеңес: мазасыздық, жеке проблемалар, қарым -қатынас проблемалары, отбасы мен мектептегі жанжалдар, кәсіптік бағдар бойынша жүргізілді.

Психологиялық қызметтің маңызды бағыттарының бірі - алдын алу және ағарту. Оқу жылының басында өткен жылдың жұмысын талдау нәтижелері бойынша жаңа оқу жылына арналған ПҚ іс -шаралар жоспары құрылады, онда алдын алу мен ағартуға қажетті тақырыптар енгізіледі. Оқу жылында «Қатыгездік пен зорлық-зомбылықсыз балалық шақ», «Суицидтің алдын алудың дүниежүзілік күні», «Өзін-өзі тану: махаббат пен шығармашылықтың педагогикасы», «Бұл әлем қандай керемет» сияқты онжылдықтар, акциялар, іс-шаралар өткізілді, «Зорлық -зомбылыққа қарсы 16 күн», «Балаларды қорғау күні», «Өмірге қол ұшын созу» т.б. шаралар өтілді. Әр іс -шара өткізудің әр түрлі формаларын қамтыды: сынып сағаттары, тренингтер, бейнероликтер көрсету, буклеттер тарату, жадынамалар, шақырулар, флешмобтар. Іс -шаралардың көпшілігі онлайн режимінде өтті: белгіленген уақытта шақыру сілтемесі арқылы іс -шараға қатысушылар конференцияға немесе WhatsApp -та тақырыптық чатқа қосылды. Барлық қажетті ақпарат, сонымен қатар іс -шаралар туралы есептер әлеуметтік желілерде мектеп бетінде жарияланды. Мектеп психологтарының бастамасымен «Өзіңе және барлығына көмектес» арнайы бөлімі құрылды, онда психолог ұсыныстар мен кеңестер береді. Психологиялық қызметтің профилактикалық және ағартушылық жұмысы тек мектеп оқушыларына ғана емес, ата -аналар мен мұғалімдерге де бағытталған. 2020-21 оқу жылында

ата-аналар қауымы үшін ZOOM платформасында өткізілген 4 дәріс өткізілді. Кездесулерде жыныстық қол сұғылмау, жасөспірімдердің өз -өзіне қол жұмсауы, 1, 5, 10 сыныптарға бейімделу, қорытынды аттестаттау кезінде мазасыздану, девиантты мінез -құлық тақырыптары қамтылды. Әр презентациядан кейін қосымша ұсыныстар, практикалық кеңестер, ақпараттық буклеттер ата -аналарға WhatsApp арқылы жіберілді. Пандемия мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесу форматында өзіндік түзетулер енгізді, сондықтан мектеп психологтары мұғалімдерге үлкен қолдау көрсетті. Карантин жағдайында мұғалім балалармен қарым -қатынаста көптеген қиындықтарға тап болды. Көптеген адамдар қашықтықта жаттығады, ал пандемияға дейінгі бақылау мен өзара әрекеттестікті жүзеге асыру мүмкін болмады. Сондықтан педагог-психологтан мұғалімдерге қосымша білім алу қажет болды. Оқу жылында жиналыстар мен мұғалімдер кеңестерінде психологтар жүргізілген диагностика туралы есеп берді, оқушылардың мәселелеріне назар аударды, пайдалы ақпарат берді, мұғалімдермен мастер -класстар, әңгімелер мен тренингтер өткізді.

Оқушыларға жазда ерекше назар аударылады - балалар өз еркімен қалады. Ол үшін мектепте жазғы лагерь, көгалдандыру командалары, лагерь, аула аландары, клубтар, секциялар, әуесқойлық топтары жұмыс істейді. Жыл сайын жазда балаларға психологиялық көмек, қолдау көрсетіліп, жеке басының, көшбасшылық қасиеттерінің, шығармашылық қабілеттерінің дамуына үлес қосатын жазғы психологиялық платформа бар. Психологиялық қызмет мүшелері үнемі өзін-өзі тәрбиелеу бойынша жұмыс жасайды. Сонымен, 2020 жылы мектеп психологтары «Кинопотерапия арқылы оқушылардың рухани -адамгершілік потенциалын дамыту» және «Инклюзивті білім беру жағдайында психологиялық қолдаудың ерекшеліктері» тақырыптарымен аймақтық ҒТК -да өз тәжірибелерін қорытындылады. олар «Ерекше бала: көмек және зерттеу тәжірибесі» ҒТК мақалалар жинағына енгізілген және «Адами құндылықтар- мектептің интегралды педагогикалық процесінің негізі».жинақтарына енді.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, ПҚ қызметі бірнеше бағытта кешенді түрде жүзеге асады деген қорытынды жасауға болады және елдегі қазіргі жағдайды ескере отырып, оның оқу процесін ұйымдастырудағы рөлі айтарлықтай артатынын айта кету керек.

Кәмелетке толмағандар арасында суицидтік мінез - құлық пен тұрмыстық зорлық - зомбылықтың алдын алу

Естекова Жансая Сагынғалиевна
«Амангелді ауданының білім бөлімі»
ММ тәрбие жұмыстары
жөніндегі әдіскері

Қазіргі таңда өзекті проблемалардың бірі - оқушылардың өз-өздеріне қол жұмсау және тұрмыстық зорлық - зомбылық. Жеткіншектердің арасындағы өзіне - өзі қол жұмсауы, әсіресе, 14-17 жастағылар арасында жиі кездеседі. Өзіне - өзі қол жұмсау - біле тұра өз өмірін қию. Аталмыш мәселенің жасөспірімдер арасында кең етек жайғаны мәлім. Жасөспірімдік шақта кездесетін қиындықтарды көтере алмау, айналадағылармен тіл табыспау, психологияның толық қалыптаспағандығы, міне, осы және т.б. себептерден өскелең ұрпақ арасында суицид мәселесі артып отыр. Сондықтан осы мәселеге байланысты мектеп оқушыларының арасында өзіне - өзі қол жұмсау (суицид) жағдайларын болдырмау және тұрмыстық зорлық - зомбылықтың алдын алуға байланысты құрылған 2020-2021 оқу жылына арналған психологиялық жоспары жасалып, жоспар бойынша тиісті шаралар атқарылуда. Кәмелетке толмағандар арасында суицидтің алдын алу және тұрмыстық зорлық - зомбылықтың болдырмау жұмыстары келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылуда.

- 1.Диагностикалық зерттеу жұмыстарын жүргізу.
- 2.Кәмелетке толмағандар арасында суицидтің қауіпі бар оқушыларды анықтау, суицидтік қауіпі бар балалар тобын және оның айналасын психологиялық - педагогикалық сүйемелдеу.
- 3.Сауалнама бойынша сынып жетекшілермен, дәрігер мамандарымен өзара әрекеттесу, мектептегі барлық оқушыларды өмірлік құндылықтарды үгіттейтін тәрбиелік жұмыстарға қатыстыру.
- 4.Алдын алу ретінде сынып жетекшілермен бірге тәрбиелік іс - шараларды өткізу.

Аудан бойынша суицидтің алдыну алу және тұрмыстық зорлық зомбылықты болдырмау үшін түрлі мониторингтер мен сауалнамалар жүргізіліп отырады. Мониторинг қорытындысы бойынша: азаматтық некеде тұрып жатқан отбасылар саны - 17, ондағы бала саны - 21. Қолайсыз отбасыларда тұрып жатқан балалар саны - 55, өгей әкемен тұратын балалар саны - 42, өгей шешемен тұратын балалар саны - 17. Аталған отбасылардың үйлерін мектеп психологы мен әлеуметтік педагогы, тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, полициядан құралған жұмысшы топ айына екі рет аралап, балалардың жай-күйі мен тұрмыс тірішлігіне зерттеу жүргізеді.

Аудандық білім беру бөлімдеріне қарасты барлық білім беру ұйымдарының мектеп оқушыларына үнемі сырттай бақылау жүргізіледі.

Яғни, оқушылардың жекелік қасиетін анықтау , үзіліс кезеңдерде оқушылардың айналасындағылармен қарым - қатынасын бақылау, 1-11 сыныптың сабақтарына кіру, жеке сөйлесіп , кеңес беру, ата- аналарымен байланысып, түсіндірме жұмыстары жүргізіледі. Суицидалды мінез - құлықтағы оқушыларға арнайы көмек ретінде оның ішкі жан дүниесіне сенімділік орнату, рухани күш беру мақсатында жеке кеңес беру жұмысы ұйымдастырылған және жасалған жұмыстар арнайы журналдарға тіркеліп отырылған. Барлық сыныптың оқушыларына жеке педагогикалық - психологиялық мінездеме жасалған. Жағымсыз іс - әрекетке бармаудың алдын- алу жұмыстарын байланысты әңгімелесу, пікірлесу әдісі , жиналыс жасау, сынып жиналысы, тәрбие сағаттары т.б. іс - шаралар ұйымдастырылған.

Өткен оқу жылында елдегі эпидемиялық жағдайға байланысты аудан орталығындағы 4 мектеп қашықтықтан оқыса, шет елді-мекендерде орналасқан 14 мектеп штаттық режимде жұмыс жасады. Жұмыс жоспарына сәйкесті 8-11 сынып оқушылары арасында «Зорлық - зомбылықтың алдын - алу» тақырыбында сауалнама алынып, оған 375 оқушы қатынасты. Алынған сауалнама қорытындысы бойынша оқушылар мектептегі құрдастарынан, мұғалімдерінен, үй жағдайында зорлық жасалмағаны анықталды. Сонымен қатар ата-аналар үшін «Балаларымыздың қауіпсіздігі біздің қолымызда» тақырыбындағы он-лайн дөңгелек үстел өткізілді. А.Нұрманов, Құмкешу, Жаңа ауыл, Амантоғай, Жалдама, Тасты, Бүйректал, Жасбуын, Рассвет мектептерінің 2-5 сынып оқушылар арасында өзін - өзі бағалауын, өзіне деген сенімділігін анықтау, отбасында қалыптасқан қарым - қатынасты бақылау мақсатында «Отбасы суреті» әдістемесі арқылы зерттеу жүргізілді. Зерттеуге 827 оқушы қатынасты. Барлық оқушылардан алған суреттер талданып, қорытындысы бойынша ата - аналармен, оқушылармен психологиялық тренингтер жүргізілді. 1-8 жетекшілерінен «Қиын оқушыларды анықтау» сауалнамасы алынды. Сауалнамаға 174 сынып жетекшісі қатынасты.

1-11 сыныптар арасында «Өмір тамаша!» тақырыбында тәрбие сағаттарын өткізілді. Мақсаты: оқушының өмірге деген көзқарасын жақсы жағына қарау бағыттау, өмір құндылықтарын ұғындыру, суицидтік болдырмаудың алдын алу. 5-6 сыныптар аралығында «Мен өмірді таңдаймын!» атты тренинг сабақтары өткізілді. Сабақтың негізгі мақсаты : оқушының өмірге деген көзқарастарын жақсы жаққа қалыптастыру, бала бойындағы суицидтік мінез - құлықтың алдын - алу және болдырмау. Тренинг барысында сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға берілген жауаптарын талдау барысында барлық оқушы ата - анасына , сынып жетекшілерінеде риза екендігі анықталды. Орта буын оқушыларының арасында «Менің сынып жетекшім» және «Оқушылардың бастауыштан орта буынға бейімделуі» тақырыбында сауалнама алынып, қорытындыланды. Зерттеу нәтижесі бойынша сынып жетекшілермен талдау жүргізілді. Осы орайда айта кететін жайт, әрбір сынып жетекші өзінің сыныбындағы әрбір оқушысының отбасын, баланың мінез - құлқын,

ерекшеліктерін , оқу үлгірімін жатқа білуі тиіс. Сынып жетекшілер сыныбымен диагностикалық ағартушылық , түзету - дамытушылық жұмыстар жүргізіп, ата - анамен , мектеп психологымен тығыз қарым - қатынас жасап отыруы шарт.

Аутоагрессияның алдын алу мақсатында диагностикалық жұмыстар «Кактус» әдістемесі, Кондаштың «Қобалжу шкаласы» әдістемесі, Г.Айзенктің «Тұлғаның психологиялық жағдайын анықтау» әдістемесі , «Аяқталмаған сөйлем» әдістемелері алынды. 7-11 сынып оқушыларының арасында сауалнама жүргізіліп, тұлғалық қабілеттері жөнінде мәліметтер жиналды. Қамтылған оқушылар саны: 1651 оқушы. 10-11 сынып оқушылары арасында аталып отырған мәселе төңірегінде «Суицидтің сыры неде?» деген әңгіме қозғалды. Қамтылған оқушылар саны: 378 оқушы. Оқушы пікірі талданды. 9-10 сыныптармен дебет сабақ өткізілді. Қамтылған оқушылар саны: 440 оқушы.

Ы.Алтынсарин жалпы білім беретін орта мектебінде наурыз айында Ішкі істер бөлімі ММ-мен «Суицидтің алдын алу жолдары және тұрмыстық зорлық - зомбылықтың алдын алу» тақырыбында кездесу өтті. Кездесуге полиция қызметкерлерімен қатар арнайы түрде аудандық мешітінің имамы Жандарбек қажы қатысты.Кездесу барысында аудан имамы оқушыларға өзіне-өзі қол жұмсау қиын жағдайдан шығудың соңғы жолы емес екендігін, ислам дінінде бұндай жағдайдың орын алуына тиым салынатыны жөнінде түсіндіру жұмысын жүргізді.

Сондай - ақ, Б.Қолдасбаев жалпы білім беретін орта мектебі мен Ә.Боранбаев орта мектептерінің 9-11 сынып оқушыларының қатынасуымен «Салауатты өмір салтын қалыптастыру» тақырыбында аудандық аурухананың психологы Жібек Қайсарқызы мен медбикесі Айнұр Отарбайқызының ақпан сәуір айларында шағын дәріс және сұхбат жұмыстары ретінде өткізген іс - шара да жоғары деңгейде өткізілді. Қамтылған оқушылар саны: 125 оқушы.

Сәуір айында Амангелді жалпы білім беретін орта мектебінде «Өмір қымбатсың!» педагогика - психология апталығы өткізілді. Апталық барысында 9-11 сынып оқушыларының арасында Ішкі саясат бөлімінің мамандары мен заң орындарының өкілдерімен кездесу өткізіліп , «Жасөспірімдер арасындағы суицид пен қатерге бейім мінез - құлықтың алдын алу» тақырыбында ата-аналарға бала тәрбиесі жөнінде, әрі отбасында жақсы тәрбие берілуіне ықпал ету, өз баласын жақсы тану, көмек және кеңес беру. Ата- аналар педагогикалық - психологиялық білімін көтеру мақсатында жалпы ата- аналар жиналысы ұйымдастырылды. Қамтылған жалпы ата- аналар саны:100

Қорыта айтқанда, жыл басынан бері атқарылған жұмыстары жоспар бойынша жүзеге асырылуда. Негізгі мақсат- оқушыларымызға, педагогтарға өмір құндылықтарын насихаттау. Оқушыларымыз жақсылық жасай білу, тектілік, мейірімділік, білімділік, зердел, жалғыз ата-анасын ғана емес, елінің , Отанының патриоты болуға тәрбиелу.

Жітіқара ауданының білім беру ұйымдарының әлеуметтік желілерінде білім алушылардың кибербуллингті мен қауіпсіздігінің алдын алу

Сагнаева Гүлмира Булатовна

психолог -әдіскер

*«Жітіқара ауданының білім
бөлімі» ММ*

Қазіргі қоғамдағы күнделікті қарым - қатынас кеңістігі жаңа ерекшелігімен ерекшеленеді-виртуалды әлемге ену. Жасөспірімдер, ересектерге қарағанда, тірі қарым-қатынас дағдыларына, электрондық пошталар, хабарламалар арқылы байланысуға байланысты дағдыларға қосымша болады және олар осы дағдыларды бір уақытта игереді.

Қазіргі интернет-кеңістікте жасөспірімдер арасында ақпараттық технологиялар көмегімен қорқыту, зорлық-зомбылық, қудалау нысандарының бірі ретінде кибербуллинг кеңінен таралуда.

Бүгінгі күні кәмелетке толмағандар арасында әлеуметтік желілерде білім алушылардың кибербуллингті мен қауіпсіздігінің алдын алу бүкіл қоғамның жаһандық проблемасы болып табылады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың, атап айтқанда интернеттің және ұялы телефондардың көмегімен балалар мен жасөспірімдерді қудалау – кәмелетке толмағандар арасында өз-өзіне қол жұмсау қаупін едәуір арттыратын және жеке басының ауыр өзгеруіне әкелетін маңызды мәселелердің бірі.

Аутодеструктивті және девиантты мінез-құлықтың алдын-алу бойынша жұмыс кешенді тәсілге негізделген. Бұл жүйеге білім беру процесінің барлық субъектілері мен объектілері енгізілген.

Бүгінгі күні ауданның барлық мектептерінде психологиялық қызметтер құрылды, олардың құрамына директор, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, сынып жетекшілері, педагог-психологтар мен әлеуметтік педагогтар және келісім бойынша учаскелік полиция инспекторлары мен медицина қызметкерлері кіреді.

Психологиялық қызметтерге әдістемелік көмек көрсету үшін ауданда тәжірибелі педагог-психологтардың мобильді тобы құрылды (2017 жылғы 9 наурыздағы Аудандық білім беру бөлімінің №58 бұйрығымен).

Бүгінгі күні білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтеріне көмектесу үшін мобильді топ кәмелетке толмағандарға қатысты аутодеструктивті мінез-құлық пен зорлық-зомбылықтың алдын алуға бағытталған әдістемелік жинақтарды әзірледі:

1 жинақ «Кәмелетке толмағандар арасындағы суицидтік мінез-құлықты анықтау бойынша міндетті диагностикалық минимумы»;

2 жинақ «Кәмелетке толмағандар арасында суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша түзету-дамыту жаттығулары»;

3 жинақ «Зорлық-зомбылықсыз мектеп».

Мектептерге әдістемелік көмек көрсету мақсатында психологтардың мобильді тобы ауданның білім беру ұйымдарына (Тимирязев ОМ, Мүктікөл НМ, Большевик НМ, №1 НМ) сапарлар ұйымдастырылды.

Сондай-ақ, мобильді топ апта сайын деструктивті интернет-сайттарға мониторинг жүргізеді. 2018-2019 жылдары 8 топ анықталды, олардың ішінде 11 кәмелетке толмағандар болды («Hikikomori»-4, «Боль» - 1, «Заброшенное» - 1, «Холод течет в моих венах» - 1, «Грустные стихи о смерти» -1, «Мразь» - 1, «VAKUUM» - 1, ағымдағы жылы 1 оқушы анықталды).

Білім беру бөлімінің медиажоспарына сәйкес педагог – психологтар газеттер мен журналдарда «Интернет тәуелділігі қазіргі қоғам мәселесі» және т.б. мақалалар жариялайды.

Бұдан басқа, ауданның әрбір білім беру ұйымында деструктивті сипаттағы топтар мен қауымдастықтарға уақтылы және жүйелі мониторинг жүргізетін сынып жетекшілерінің, психологтардың және мектеп бағдарламашыларының мобильді-сараланған тобы бар.

Мұндай оқушылар анықталған кезде жұмыс алгоритмге сәйкес құрылады, ата – аналар дереу хабардар етіледі, кәмелетке толмағандардың тұрғын үй-тұрмыстық жағдайларына, психологиялық микроклиматқа және отбасындағы қарым-қатынастар қарастырылады, профилактикалық әңгімелесулер жүргізіледі және осы мәселелер құқық бұзушылықтардың алдын алу жөніндегі кеңестерде қаралады. Сонымен қатар, бұл оқушыларға мектептің психологиялық қызметі үнемі бақылау жүргізеді.

Сынып жетекшілері мен полиция қызметкерлері үнемі сынып сағаттарын, «Әлеуметтік желілер желісі», «Әлеуметтік желілер: зиян немесе пайда?", сондай-ақ тренингтік жаттығулар өткізеді.

Кәмелетке толмағандар арасындағы кибербулинг мәселесінің ажырамас бөлігі-ата-аналармен жұмыс. Аудан мектептерінің психологиялық қызметтері полиция бөлімінің қызметкерлерімен бірлесіп кәмелетке толмағандар арасында кибербуллингтің алдын алу мақсатында ата-аналар жиналысын өткізеді.

Аталған жиналыстарда ата-аналар жұртшылығына деструктивті сипаттағы сайттарды қадағалау және бұғаттау үшін «Ата-ана бақылауы» қызметін орнату туралы ақпарат бірнеше рет жеткізілді.

Педагог-психологтар жыл сайын ата-аналар қоғамдастығы үшін де, аудан мектептерінің оқушылары үшін де жадынамалар мен брошюралар әзірлейді («Интернет желісінің қауіпсіздік қағидалары», «Интернет алып кеткендер» және басқалар).

Бұл жадынамалар Ватсап арқылы ата-аналар сынып чаттары бойынша таратылады.

Сондай-ақ, аудан мектептерінде психологиялық қызметтің стендтері бар, оларда жоғарыда көрсетілген жадынамалар және өңірлік психологиялық қолдау орталығының сенім телефондарының нөмірлері орналастырылған.

Бүгінгі таңда ВК әлеуметтік желісіндегі топтар мен қауымдастықтардың мониторингі осы бағыттағы проблемалық мәселе болып

табылады, өйткені кәмелетке толмағандар өз аккаунттарына қол жеткізуді шектейді.

Интернеттегі қудалау өте кең таралған және әртүрлі қорлаудан қорғаудың жалғыз 100% тәсілі — интернетті мүлдем пайдаланбау, әлеуметтік желілерде тіркелмеу. Бірақ қорғаудың бұл әдісі барлық жасөспірімдерге жарамайды, интернет байланысын құрбан ету-қауіпсіздіктің үлкен бағасы. Жасөспірімдерге кибербуллинг қауіпті нәрсе екенін, адамдарды алдайтынын, алаяқтықтың құрбаны болатынын, кейде қылмыстар мен құқық бұзушылықтарға бейім екенін түсіндіру маңызды. Қудалаудан кейін адам өзінің теріс бейнесін, алаңдаушылығын, әлсіздік пен қорғансыздықты сезінуі мүмкін. Кибербуллинктің психикалық денсаулыққа тигізетін әсері өте ауыр, психологиялық көмекті қажет етеді. Сондықтан, қорлаудың бұл түріне байыпты қарау керек, жасөспірімдерге интернеттегі мінез-құлық ережелері, қауіпсіздік туралы айту керек.

Суицидтік мінез-құлықтың алдын алудың тиімді нысаны ретінде әлеуметтік желілерді мониторингтеу

Перзентбаева Санжан

Полатбайкызы

*«Психологиялық қолдау және
қосымша білім беру өңірлік
орталығы» КММ, психолог*

Интернет ақпаратты, соның ішінде әртүрлі білімді құру, сақтау, алмасу және алу үшін кең мүмкіндіктер ұсынады. Интернеттің ақпараттық функциясы байланыс мүмкіндіктерімен қатар ең маңыздыларының бірі ретінде танылады. Дегенмен, желідегі пайдалы және қызықты ақпараттың алуан түрлілігіне қарамастан, әртүрлі қиындықтарға тап болу қаупі бар.

Әлеуметтік желі-интернеттегі әлеуметтік қатынастарды құруға, көрсетуге және ұйымдастыруға арналған платформа, онлайн-сервис және веб-сайт.

Теріс мазмұнды шартты түрде заңсыз және этикалық емес деп бөлуге болады. Бірінші типке есірткі құралдарын өндіру, тарату, сақтау және пайдалану туралы ақпарат; балалар порнографиясы; нәсілдік, ұлтаралық немесе діни өшпенділікті қоздыру (*терроризм, экстремизм, ұлтшылдық және т.б.*); жек көру және агрессивті мәлімдемелер немесе белгілі бір топқа қатысты әрекеттерге шақыру жатады. Теріс мазмұнның екінші түріне қоғамда қабылданған моральдық және әлеуметтік нормаларға қайшы келетін этикалық емес материалдар жатады. Мұндай ақпаратты жасау және тарату заң нормаларымен реттелмейді, бірақ ол адамға теріс әсер етуі мүмкін. Этикалық емес ақпаратқа порнография, агрессивті онлайн ойындар, аутодеструктивті мінез-құлықты насихаттау (*селфхарм, булимия, анорексия, алкоголь мен темекіні пайдалану*), қорлау, әдепсіз сөздерді қолдану, жеке адамдар мен топтардың санасы мен әрекеттерін айла-шарғы жасау жатады.

"Өлім топтары" — көбінесе Вконтакте әлеуметтік желісінде ARG (*Alternate Reality Games-альтернативті шындық ойындары*) мазмұнын толтыру және қолдану арқылы өмірмен (суицидпен) есеп айырысуға шақыратын жабық топтар. Бұл топтарға мистификация контент тәсіл қолдану, хоррор қорқынышты фильмдердің скриншоттары, кесілген тамырлардың суреттері, депрессивті видео, конспирология тән.

Қазір жасөспірім өз проблемаларынан қашып, тікелей әлеуметтік желілерге түсетін уақыт, онда ол бұл туралы ұмытып, жаңа өмір, кейде жаңа есім ойлап тауып, осылайша өзінің комплекстарынан «құтылу» мүмкін. Балалар өздерінің «идеалды әлемін» шындықтың бөлігі ретінде қабылдай бастайды және олардың арасындағы шекараны көрмейді.

Сіздер 2017 жылдан бастап балалар мен жасөспірімдер кірген «Синий кит», «Тихий дом», «Сова» топтары туралы естіген шығарсыздар. Осы ойындардың тапсырмаларын орындау қайтымсыз салдарға – өлімге әкелуі

мүмкін екенін білесіз. Жасөспірімдер ақша үшін ойнамайды, ойынның нәтижесі – өз-өзіне қол жұмсау. Мұндай топтардың админдары жасөспірімдер психологиясымен жақсы таныс. Мұндай топтарға өздерінің ата-аналарымен, мұғалімдерімен немесе басқа ересектермен жанжалдасқан, өзнен қанағаттанбайтын, жалғыз, өмірден «шаршаған» жасөспірімдерді белсенді түрде шақырады. Қазір таңда бұл өлім топтары жоқ сияқты, бірақ әлеуметтік желілерде суицидтік мінез-құлықты насихаттайтын көптеген топтар бар. Осыған байланысты біздің Орталық интернетте үлкен жұмыс жүргізуде. Мамандар (ПҚЖҚББӨО) күн сайын кәмелетке толмағандарды анықтау үшін аутодеструктивті мінез-құлықты насихаттайтын әлеуметтік желілерге мониторинг жүргізеді.

Орталықпен 2020 жылы «ВКонтакте» әлеуметтік желісіне мониторинг жүргізу кезінде кәмелетке толмағандар арасында аутодеструктивті мінез-құлықты насихаттайтын **27** қауымдастық анықталды. Жоғарыда аталған қауымдастықтарда Қостанай облысының аумағында тұратын **372** кәмелетке толмағандар анықталды.

Гендерлік белгісі бойынша:

Әйелдер жынысы-**319** кәмелетке толмаған;

Ерлер жынысы-**53** кәмелетке толмағандар.

2021 жылы 7 айында Қостанай облысының аумағында тұратын **186** кәмелетке толмаған тіркелген **29** қоғамдастық анықталды.

Гендерлік белгісі бойынша:

Әйелдер жынысы - **171** кәмелетке толмаған;

Ерлер жынысы – **15** кәмелетке толмаған.

Анықталған қатысушылардың тізімі одан әрі жұмыс істеу үшін білім беру ұйымдарының (мектептің, ТжКБ) психологиялық қызметтеріне жіберіледі. Білім беру бөлімдері мен ТжКБ ұйымдарының мамандары әлеуметтік желілердегі кәмелетке толмағандардың белгіленген топтары мен бейіндерін зерделейді.

"ВКонтакте" әлеуметтік желісіндегі суицидтік мінез-құлықты насихаттайтын қоғамдастықтардың сілтемелері ҚР аумағында қолжетімділікті бұғаттау және жабу мақсатында "Кибернадзорға" жіберіледі.

Әлеуметтік желілер мониторингінің нәтижелері бойынша Қостанай облысының барлық өңірлері 3 аймаққа бөлінген: қызыл, сары және. Өңірлерді аймақтар бойынша бөлу суицидтік мінез-құлықты насихаттайтын топтардағы анықталған кәмелетке толмағандардың санына байланысты.

2020 жылы жылдың соңында аймақтарға бөле бастағандықтан және әлеуметтік желілердің мониторингі жаңадан жүйеленіп келгендіктен қызыл аймаққа суицидтік топтардағы анықталған 5 адамнан басталатын өңірлер, сары аймаққа – 1-ден 4-ке дейін кәмелетке толмағандар, жасыл аймаққа кәмелетке толмағандар анықталмаған өңірлер жатады.

Аймақтарға бөліп қарастырсақ, **2020 жылы қызыл аймақта** Қостанай қаласы, Рудный қаласы, Лисаков қаласы, **сары аймақта** Арқалық қаласы, Сарыкөл ауданы, Қарасу ауданы, Қамысты ауданы, Жітіқара ауданы, Б.Майлин ауданы, Қарабалық ауданы, ал **жасыл аймақта** Жангелдин ауданы,

Федоров ауданы, Меңдіқара ауданы, Ұзынкөл ауданы, Қостанай ауданы, Амангелді ауданы, Әуликөл ауданы, Наурызым ауданы, Алтынсарин ауданы, Денисов аудандары болды.

2021 жылы анықталған оқушылардың саны көп болғандықтан қызыл аймаққа кәмелетке толмағандары анықталған 10 адамнан басталатын өңірлер, сары аймаққа – 1-ден 9-ға дейінгі кәмелетке толмағандар, жасыл аймаққа кәмелетке толмағандар анықталмаған болып бөлінді.

Бүгінгі күні қызыл аймақта Қостанай қаласы, Рудный қаласы сары аймақта Арқалық қаласы, Лисаков қаласы, Алтынсарин ауданы, Әуликөл ауданы, Жітіқара ауданы, Қамысты ауданы, Қарабалық ауданы, Қарасу ауданы, Қостанай ауданы, Федоров ауданы, Денисов ауданы, ал жасыл аймақта Амангелді ауданы, Жангелдин ауданы, Меңдіқара ауданы, Наурызым ауданы, Б.Майлин ауданы, Сарыкөл ауданы, Ұзынкөл ауданы орналасқан.

Әрі қарай деструктивті көріністерді анықтау бойынша әлеуметтік желілердегі аккаунттарды мониторингтеу үшін білім беру мекемесінің жұмыс алгоритміне назар аударғым келеді:

1. Интернет желісін пайдалану кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі материалдарды зерделеу:
 - Интернеттегі жалпы қауіпсіздік(жұмыс ережелері);
 - ата-ана бақылауын орнату;
 - әлеуметтік желілерде тіркелу, әлеуметтік желілерде, Google-сервистерде топ құру;
 - мазмұнды сүзуді жүзеге асыруға арналған мамандандырылған бағдарламалар және т. б.
 2. Ата-аналармен және оқушылармен интернет-ресурстармен қауіпсіз режимде жұмыс істеу, форумдар, блогтар, топтар құру, мамандандырылған бағдарламаларды пайдалану бойынша түсіндіру жұмыстарын ұйымдастыру.
 3. Әлеуметтік желілерде тіркелу.
 4. Кәмелетке толмағандардың әлеуметтік желілерде (аккаунттар, лақап аттар) қандай атаулармен тіркелгенін анықтау.
 5. Достарға қосу сұрауларын жіберіңіз.
 6. Оқушылар тіркелген топтарға кіріңіз.
 7. Пайдаланушылардың жеке аккаунттарын, олардың кіммен сөйлесетініне, достарының кім екеніне, қандай топтар мен қауымдастықтарға, осы топтардың тақырыптары қандай, «қабырғадағы» жазбаларға назар аудару.
- Сақтықпен қарайтын ақпарат:
- өзіне-өзі қол жұмсау, депрессиялық мазмұны бар ақпарат;
 - зорлық-зомбылықты насихаттау;
 - порнографиялық және эротикалық ақпарат;
 - агрессивті сипаттағы ақпарат;
 - есірткі тақырыбындағы ақпарат (қарасора суреттері және т. б.);

- экстремистік мазмұндағы ақпарат (нацистік символизм, ұлттық немесе нәсілдік артықшылықты негіздеу, кез-келген ұлтты, нәсілді, дінді жоюға шақыру).
8. Білім беру мекемелерінде әлеуметтік желілердің мониторингі аутодеструктивті топтардағы кәмелетке толмағандарды анықтау мақсатында жауапты тұлғалар айына 1 рет жүргізеді
 9. Ерекше назар тобындағы кәмелетке толмағандардың әлеуметтік желілерінің мониторингі айына 2 рет жүргізіледі.
 10. Білім алушылармен бірге топтар құру, оларды қызықты мазмұнмен толтыру, оларды дамыту үшін пайдалы қарым-қатынасқа тарту.
 11. Білім алушылар арасында деструктивті көріністер, суицидтік мінез-құлыққа бейімділік жағдайлары анықталған кезде (аккаунтта «күдікті» топтардың болуы, деструктивті форумдарда, суреттерде лайк қою және т. б.):
 - білім беру мекемесі ортасында баланың мінез-құлқына назар аудару;
 - әлеуметтік педагогты, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарын, директорды хабардар ету;
 - оқушылармен, олардың ата-аналарымен (занды өкілдерімен) жеке түсіндіру әңгімелерін, консультацияны жүзеге асыру.
 12. Әлеуметтік желілер мониторингінің нәтижелері журналға енгізіледі.
- Құрметті әріптестер, біздің **зейінімізге**, балалардың өміріне қосылуымызға балалардың ғаламдық Интернет желісінде кездесуі мүмкін проблемаларды уақтылы анықтау байланысты. Кінә мен ұят сезімдері баланың дені сау және бақытты болуына көмектеспейді. Кейде баланың мінез-құлқы мен іс-әрекетін бағалау емес, оны тыныштандырып, қолдау керек. Оларға белсенді, жігерлі және икемді болуға көмектесіңіз.

Алгоритм работы РЦППиДО для мониторинга социальных сетей

1. Ежедневный мониторинг групп
2. Выявление несовершеннолетних Костанайской области по регионам
3. Направление информации для ОО – школы – индивидуальная работа с несовершеннолетними
4. Направление информации по группам для прокуратуры – Кибернадзор – блокировка групп
5. Информация РЦППиДО
6. Информация управлению образования

Аттестаттау педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыру тәсілі ретінде

*Байгенжина Римма Каскировна,
Қостанай облысы әкімдігі білім
басқармасының*

*«Психологиялық қолдау және
қосымша білім беру өңірлік
орталығы» КММ, әдістемелік
жұмыс бөлімінің басшысы*

Қазақстанның 2050 жылға дейінгі Даму Стратегиясында "Адамдардың өздері, олардың еркі, энергиясы, табандылығы, білімі" болашақ ғасырдағы экономикалық және әлеуметтік серпілістің жетекші факторы болып табылатыны, ал ХХІ ғасырда қоғам дамуының негізгі қағидаты, бірінші кезекте, білімділік деңгейімен айқындалатын ұлттың бәсекеге қабілеттілігі болатыны атап өтілді. Халықаралық деңгейде бәсекеге қабілеттілік индексі арттыру мақсатында Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесі соңғы онжылдықтарда айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Бүгінгі таңда педагогикалық іс - әрекет бір адамның екінші адамға тікелей әсері емес, олардың өзара әрекеті екендігі тікелей дәлелденді. Мұғалімнің іс-әрекетінің объектісі педагогикалық процесс болып табылады, ал оқушы әсер ету объектісінен қызмет субъектісінің позициясына өтеді.

Мұғалімдердің лауазым құрылымындағы анағұрлым жоғары санаттарға көшуіне қарай, олар неғұрлым терең білімге ие болуы, оқытудың неғұрлым күрделі және тиімді әдістерін көрсетуі, оқу процесі мен мектептегі оқушыларды бағалау жүйесі саласындағы міндеттерді өз мойнына алуы, өз әріптестеріне көмектесуі, т.б. лауазымдар құрылымының неғұрлым жоғары санатын беру мұғалімдерді аттестаттаудың ресми процесінен өтуді көздейді. Мансаптық дамуға байланысты бұл процестер кәсіби дамуды ынталандыруы мүмкін.

Қазақстан Республикасында педагог кадрларды аттестаттау мұғалімдердің кәсіпқойлығын бағалаудың маңызды рәсімі болып табылады. 2018 жылдан бастап аттестаттаудың жаңа ережелері анықталды (12.04.2018 № 152), оған сәйкес мұғалім бес санатпен лауазымдардың нақты белгіленген құрылымы аясында жұмыс істейді: педагог, педагог-модератор, педагог-сарапшы, педагог - зерттеуші, педагог-шебер.

Қостанай облысында 484 жалпы орта білім беру ұйымдарында 443 педагог – психолог жұмыс істейді, оның ішінде жоғары психологиялық білімі бар – 424 (95,7%) адам, орта – арнайы педагогикалық білімі бар - 1(0,2%) педагог, маман емес - 18 (4 %) педагог-психологтар (Алтынсарин, Амангелді, Әулікөл, Жангелдин, Денисов, Қарабалық, Қарасу, Меңдіқара, Б.Майлин, Федоров аудандары, Лисаков қ.). қазіргі уақытта жоғары оқу орындарында "педагогика және психология" мамандығы бойынша 3 педагог-психолог білім алууда (Амангелді, Қарабалық, Қамысты аудандары).

Жалпы орта білім берудегі педагог-психологтардың сапалық құрамы келесідей: педагог-психологтың 68 (15,3%) 1 жылға дейінгі өтілі бар, 282 (63,6%) психолог 1 жылдан 10 жылға дейінгі өтілі бар, 10 жылдан 19 жылға дейін – 88 (19,8%) маман, 20 жылдан астам облыс мектептерінде 5(1,1%) адам жұмыс істейді.

Сапалық құрамы *(жоғары, бірінші санат)* 8 % (36 педагог) және 28,2 % *(жаңа форматтағы аттестаттау бойынша: педагог-модератор (83), педагог-сарапшы (29), педагог – зерттеуші (11), педагог-шебер (2) - 125 адам)*, қазіргі уақытта жаңа формат бойынша 1 қыркүйекке дейін аттестаттау аяқталуда. Бұл өте төмен көрсеткіш және бұл факт осы салада жұмысты жолға қою керек екенін көрсетеді.

Аттестаттау тармақтарының бірі педагог кадрлардың біліктілігін арттыру болып табылады. 2021 жылы *(қаңтар-шілде)* Республикалық педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстарында 2020 жылдың ұқсас кезеңімен салыстырғанда 125 педагог өз біліктілігін 12% - ға *(110)* арттырды.

Аттестаттау *(27.01.2016 ж. БҒМ № 832 бұйрығына №202 БҒМ 14.05.2020 ж. бұйрық бойынша қосымшасы)* кезеңнен тұрады тестілеу және аттестатталатын педагогтер қызметінің қорытындыларын кешенді талдамалық жинақтаудан. Аттестатталатын педагогтер 10 жұмыс күні ішінде (20 маусымға дейін, 2 желтоқсанға дейін) аттестаттау комиссиясына портфолионы ұсынады. Аттестаттау комиссиясының қарауы үшін педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалар қызметінің қорытындыларын кешенді талдамалық жинақтау жөніндегі қорытындыны (II кезең) аттестатталатын педагогтің портфолиосын бағалау парағына сәйкес жұмыс органы ретінде сараптамалық кеңес өткізеді және дайындайды. Сараптамалық кеңестің нәтижелері негізінде аттестаттау комиссиясының отырысы өткізіліп, шешім қабылданады. Жаңа санат бойынша төлемақы 1 қыркүйектен немесе 1 қаңтардан есептеледі.

**Педагогикалық
қызметкерлердің тамыз конференциясының
«Психология» секциясы
ҰСЫНЫМДАРЫ**

*2021 жылғы 10 тамыз
Қостанай қ.*

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының психологиялық қолдау және қосымша білім беру өңірлік орталығына:

1. Жалғастыру:

- кәмелетке толмағандардың суицидтік мінез-құлқының, жыныстық қолсұғылмаушылығының, буллингтің, кибербуллингтің және тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша білім беру процесінің барлық қатысушылары (педагог-психологтар, әлеуметтік педагогтер, директордың ТЖ жөніндегі орынбасарлары, сынып жетекшілері, кураторлар, пән педагогтері, полиция инспекторлары, білім алушылар, ата-аналар) үшін облыстық семинар-практикумдар өткізу арқылы оқыту әдістемелік қызметін жүзеге асыру;
- кәмелетке толмағандардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алу бойынша халықаралық және республикалық тәжірибені зерделеу және үздік тәжірибелерді Қостанай облысы білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтерінің жұмысына енгізу бойынша жұмыс;
- кәмелетке толмағандарға суицидтік мінез-құлықтың, буллингтің, кибербуллингтің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және жыныстық тиіспеушіліктің алдын алу бойынша психологиялық қызметтер мен білім беру ұйымдары әкімшілігінің жұмыс тиімділігінің мониторингі;
- «практикалық психолог мектебі», «жаңа бастаған педагог-психолог мектебі» оқыту жобалары, семинар-практикумдар, диалог алаңдары, оның ішінде қашықтықтан және интернет - алаңдар арқылы педагог-психологтардың біліктілігін арттыру бойынша жұмыс.

2. Күндізгі және қашықтықтан кеңес берудің, онлайн кеңес берудің, аудио кеңес берудің интерактивті технологияларын пайдалана отырып, білім беру процесінің барлық қатысушыларына психологиялық қолдау көрсету.

Қостанай облысының қалалары мен аудандарының білім бөлімдеріне:

1. 2021 жылғы 23 тамызға дейін өз өңірлерінде тамыз конференциясы аясында педагог-психологтардың жекелеген секцияларын өткізу қажет.

2. Іс - шаралар қабылдау:

- Қостанай облысы білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтерінің тиімді жұмыс істеуі үшін қажетті жағдайлар жасау бойынша (*кадрлардың жинақталуы және әдістемелік дайындығы, материалдық база*);
- қиын өмірлік жағдайға тап болған, депрессияға, аутодеструктивті мінез – құлыққа, агрессивті және девиантты мінез-құлыққа бейім білім алушыларға

уақтылы анықтау және қажетті психо-түзету, консультациялық, әлеуметтік және өзге де көмек көрсету бойынша.

2. Бақылауда ұстау:

- психологиялық қызмет туралы Ережеге сәйкес кәмелетке толмағандардың суицидтік мінез-құлқының, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың және жыныстық қол сұғылмаушылығының алдын алу бойынша білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтерінің жұмысы (2020 ж., 2021 ж. толықтыруларымен);

- «ерекше назар» тобының білім алушыларын анықтай отырып, дағдарыстық және үрейлі жағдайларды тиімді диагностикалауды жүргізу (тоқсан сайын сауалнама жүргізу);

- ата-аналар мен білім беру ұйымдарының өзара іс-қимылын жақсарту жөніндегі «бір-біріне қарай» жаңа жобасын енгізу және іске асыру,

- қолданыстағы жобаларды іске асыру сапасы: «Отбасылық клуб», «Жасөспірімдер-жастар ортасында психобелсенді заттарды қолданудың алдын алу», «Педагогтардың кәсіби және эмоционалдық күйіп кетуі», «Психологиялық қолдаудың жазғы алаңдары», «Жас педагог-психолог мектебі»;

- өз-өзіне қол жұмсау бағытындағы топтарда тұратын білім алушыларды анықтау бойынша әлеуметтік желілердің мониторингі.

Жалпы орта білім беру ұйымдарына:

1. Білім алушылардың табысты бейімделуіне және әлеуметтенуіне ықпал ететін білім беру кеңістігіндегі қолайлы психологиялық ахуалды қолдау (білім беру процесіне барлық қатысушылардың қанағаттану индексі);

2. Білім алушылар мен ата-аналарға диагностиканың, кеңес берудің және түзетудің күндізгі және қашықтықтан форматын қолдана отырып, психологиялық қолдау **көрсету**;

3. Білім алушыларда қауіпсіз мінез-құлық мәдениетін, жанжалсыз қарым-қатынас, оң өзін-өзі қабылдау, барабар өзін-өзі бағалау, стресске төзімділік және өміршеңдік дағдыларын **қалыптастыру**;

4. Балалар мен жасөспірімдердің сабақтан тыс тұрақты жұмыспен қамтылуын, оның ішінде әлеуметтік және психологиялық қатер тобындағы ("ерекше назар аударатын" топ) жасөспірімдерді жүз пайыз жұмыспен қамтуды ұйымдастыру, оларды сыныптан тыс қызметке тарту арқылы балалар-жасөспірімдер ортасында жағымсыз құбылыстардың профилактикасы бойынша психологиялық қызмет жұмысының тиімділігін **арттыру**.

5. Ата-аналарды суицидтік мінез-құлықтың, буллингтің, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың, кәмелетке толмағандар арасындағы жыныстық қолсұғылмаушылықтың алдын алу бойынша психологиялық-педагогикалық ағарту жүйесін «Отбасылық клуб», «Бірімен бірі жүздесу» жобалары аясында қазіргі заманғы педагогикалық инновацияларды қолдана отырып, оның ішінде эпидемиологиялық жағдайды ескере отырып, қашықтықтан оқыту форматында ата-аналардың жалпы оқыту форматында **дамыту**;

6. Енгізілген «Отбасылық клуб», «жасөспірімдер-жастар ортасында психобелсенді заттарды қолданудың алдын алу», «педагогтардың кәсіби және эмоционалдық күйіп кетуі», «психологиялық қолдаудың жазғы аландары» жобаларын іске асыруды **жалғастыру**;

7. Әлеуметтік әріптестік негізінде ата-аналар мен білім беру ұйымдарының өзара іс-қимылын жақсарту жөніндегі Бірімен бірі жүздесу» жаңа жобасын **енгізу** және іске асыру.

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Психологиялық қолдау және қосымша білім беру өңірлік орталығы» КММ

8 (7142) 51-18-49 Директор

8 (7142) 51-14-84 Бухгалтерия

8 (7142) 37-08-58 Психологиялық жұмыс бөлімі

8 (7142) 39-00-33 директор орынбасары, әдістемелік кабинет

Сайт: <https://rcppido.kz>

Электронды пошта: oskc2007@mail.ru